

DOKUMENTUM

ID. WESSELÉNYI MIKLÓS ISMERETLEN SZÍNHÁZI LEVELEI

Hivatásos színjátszásunk csaknem kétszáz éves. Az indulást követő évtizedek meghatározó személyisége id. Wesselényi Miklós (1750–1809). Nélküle nemcsak az erdélyi magyar színjátszás kezdeteit nem lehet megérteni, de a magyarországit sem: a kolozsvári színészek magyarországi kirajzását ő kezdeményezte és szervezte meg. Debrecen, Miskolc, Szeged, Pest a főbb kiszállási pontok, ide több ízben is eljutnak Wesselényi vándorapostolai. Az első meglátogatott hely Debrecen (1798) ahová évente rendszeresen térnek vissza, majd 1800-tól 1803-ig Miskolc és környéke, s ugyanekkor már Szeged is. 1806-ban már úgy felduzzadt a kolozsvári társaság, hogy lehetőség nyílt kettéválasztásukra, a társulat egyik részét ezúttal már állandó jelleggel küldi Wesselényi Magyarországra, hogy a jóval korábban feloszlott Kelemen László-féle társulat által megteremtett színházi hagyományt folytatni lehessen.

Ferenczi Zoltán: *A kolozsvári színeszet és színház története* (1897) című színháztörténeti monográfiájában kellő méltatásban részesül Wesselényi, de a források hiátusai miatt a részletek jórészt ismeretlenek. Nem ismerjük Wesselényi szerepét az 1790-es évek elején, nagyon keveset tudunk az 1800–1803 közötti évek színházi eseményeiről és máig is tisztázatlan, hogy Kolozsvárról vagy Zsibóról kiindulva *útközben* hol és mit játszottak a színészek Debrecenbe vagy Miskolcra való megérkezésükig. Miskolci vendéjátékaikról is szórványadataink vannak. Bayer József és Ferenczi Zoltán monográfiáinak megjelenése óta¹ alig jutott előbbre ezekre az évekre vonatkozóan a színháztörténeti kutatás. Ami előrelépés történt is – főleg nekik köszönhető, újabb kutatásaik eredményeit külön publikálták.² Ferenczi 1900-ban közzétett 14 ismer-

¹ Bayer József: *A nemzeti játékszín története*. Bp. 1887. 1–2. – Ferenczi Zoltán: *A kolozsvári színeszet és színház története*. Kolozsvár 1897.

² Bayer József: *Báró Wesselényi Miklós pesti színtársulatának történetéhez*. ItK, 1891. 221–233. – Ferenczi Zoltán: *Színeszettörténeti*

retlen levelet a Wesselényi család egykori levéltárából. A levelek bevezetőjében írja: „E levelek tehát nem csekély arányban tágitják ismereteinket színészetünk kezdő koráról s ezek is tanúi annak az egykor bő levélgyűjteménynek, melynek ez a Wesselényi család levéltárában csak még mindig kicsiny töredéke azzal együtt, amit ezeken kívül is még ismerünk.” A Wesselényi család levéltára többször esett áldozatul pusztításoknak,³ a megmaradt anyagból az elmúlt évszázadban az említett szerzőkön kívül különösen értékes anyagot tett közzé lapjában K. Papp Miklós.⁴

A Wesselényi levéltárból közzétett missilisek azonban csak közvetve tükrözik Wesselényi színházi tevékenységét, elsősorban a feladók, a levélírók kerülnek közelebbi megvilágításba. Wesselényi Miklóstól jóval kevesebb levél maradt meg. Hová lettek azok a részletes utasítások, üzenetek, amelyeket a színingazgatóihoz: Kótsi Patkó Jánoshoz, Ernyi Mihályhoz, Láng Ádám Jánoshoz, Eder Györgyhöz, Vida Lászlóhoz írt, amelyekből rekonstruálni lehetne színházpolitikáját, színházi ismereteit, célkitűzéseit?

Id. Wesselényi kezdettől fogva, 1792-től anyagilag támogatta a kezdő kolozsvári színjátszást, az 1794–1795-ös erdélyi országgyűlésen a kijelölt színházi bizottság egyik tagja lesz, majd 1797 nyarán „vállalkozói” minőségben átveszi a kolozsvári színházat, amelyet az újjászervezett színházi bizottság segítségével irányít. Vállalkozó vagy mecénás? Mindkettő egyszemélyben – mint ahogy nem is lehetne más abban a korban, amikor a színház, a theatrum nem lehet kifizetődő vállalkozás. 1809. októberében bekövetkezett haláláig a partiumi birtokáról egyaránt figyel Erdélyre és Magyarországra, a pesti társulatának gondjairól is csak akkor mond le, amikor egy évvel halála előtt maga helyett alkalmas irányítót talál Vida László személyében. Mecénási tevékenysége másfél évtizedre terjed, csak a közbejött hirtelen halál vet véget a Wesselényi korszaknak.

Rendhagyó és példátlan korszak volt színház történetünkben e másfél évtized, s máig is megfajtatlan talány, miképpen lehetett színházi életet szervezni a színházról távol, a vidéki birtokról, ahol Wesselényi az év nagy részét töltötte. Az ugyanis köztudott, hogy kastélyából viszonylag ritkán mozdult ki Kolozsváron, Marosvásárhelyen, vagy éppen Debre-

adatok. ItK. 1900. 59–66., 214–225. (14 levél a Wesselényi-féle színtársulat életéről)

³ Részletesebben lásd Erdélyi Múzeum, 1943. 48.k. 119.

⁴ Történeti Lapok, 1875. 750–752; 766–768; 781–784; 798–800; 813–816.

cenben játszó színészei meglátogatására. Zsibóról küldi a leveleket mindazoknak, akik színházi elképzeléseit megpróbálják megvalósítani: igazgatóknak, színészeknek, helybeli megbizottaknak, és időnként – mert erre is szükség volt – helybeli hatalmasságoknak.

Ebben a rendhagyó helyzetben éppen a levelek azok a források, amelyek a legtöbb bepillantást nyújthatnák egy hajdanvolt színházi élet mindennapi gondjaiba, megvilágíthatnák, hogy miképpen is működött ez a szokatlan színházi mechanizmus, amelynek létrehozója a politikai életben rebellisként ismert „vasember”. Mecénások akadtak még a magyar színháztörténetben – gondoljunk csak a péceli Rádayakra, vagy a törteli Vida Lászlóra, de ki bírta közülük másfél évtizedig? Pedig Zsibó jóval távolabb esett a centrumoktól, mint a Pest-közeli Pécel vagy Törtel. Sajnos a Wesselényi-titok megfektetéséhez alig jutotunk közelebb évtizedek óta, mert a gondatlanság, a történelem viharai miatt éppen Wesselényi leveleiből maradt meg a legkevesebb, s a megmaradtak mindegyike sem hozzáférhető.

Csaknem azonos időpontban – egymástól is ösztönözve – indul a pesti és kolozsvári színjátszás; a jakobinusok kivégzése után kialakult politikai helyzetben azonban nagyon göröngyössé vált a magyar nyelvű színészet sorsa mindkét helyen. A megpróbáltatásokat átvészelni csak a kolozsváriaknak sikerült, annak a Wesselényi bárónak a segítségével, aki maga is az erdélyi jakobinusok gyanúsítottjaként szerepelt.

A kivégzések árnyékában széthullott Kelemen-féle társulat egyes tagjai – Wesselényi intencióinak megfelelően – a válságba került kolozsvári társulatban kaptak menedéket. A kritikus időben a legfontosabb feladat az értékek megmentése, átmentése maradt: „tökéletesen eleget akarván tenni kötelességünknek, elvégeztük magunkban, hogy mindent elpróbállyunk, 's ha ugyan enyészni kell ezen Nemzeti Játászó-Színnek, betsületes légyen az, úgy, hogy mint Phenix, porából fel éledhessen. Ezen célra határozatosabb eszközt nem találhattunk, mint azt, hogy a' Két Nemzeti Játékszínnek legjobb Személyeit, a'kiket hirtelen meg találhatunk egyben gyűjtven Nemzetünknek azon részében, a'ki a Játászó Színnel: mind magával, mind annak hasznaival esmértes, a' buzgóságot ujfra felindíttuk; a' más részével pedig azt meg esmértesük, 's hasznait meg izelítessük . . .” – írja a debreceni főbíróhoz 1798-ban.

Az itt közölt ismeretlen levelek bizonyítják Wesselényi sokoldalúságát, széles látókörét, színházszervező tevékenységét. Levelet ír új színészek szerződtetése érdekében, új színházépület szerzéséért a gubernátorhoz folyamodik, a Farkas utcai első kőszínház felépítését támogató adományokat kér . . . A levelek kiegészítik, sőt néhol korrigálják eddigi ismereteinket a kor színjátszásáról. Ferenczi nyomán (i. m. 103.) mind- eddig úgy tudtuk, hogy Rehákné Moór Anna, a pesti színtársulat

legnépszerűbb színésznője a társulat feloszlása után Kolozsvárra kerül, s az ott működő 1797/98-as német-magyar társulat tagja lesz. Wesselényi 1799 végén keltezett leveléből kiderül, hogy meghívták ugyan, de nem jött, a színpadtól végképpen visszavonult színésznőt – színjátszásunk nagy kárára – nem lehetett többé színpadon látni.

Az új adatokat közlő levelek tanúsága, hogy a színháztörténeti kutatások nem nélkülözhetik a levéltári kutatásokat. A források alapc. feltárása nélkül pedig nem lehet új színháztörténetet írni. Az 1962-ben megjelent egy kötetes magyar színháztörténetünk, 1969-ben megjelent színházi kis-lexikonunk már a megjelenés pillanatában elavult volt. Miközben a szomszédos országokban sorra jelentek meg többnyire az akadémiai által irányított, kezdeményezett több kötetes színháztörténeti kézikönyvek, monográfiák, itthon a kezdeti lépéseknél alig történt több.

Wesselényi a legtöbb esetben titkáraival íratta üzeneteit, utasításait, ezért a levelek helyesírása nem egységes, egyetlen levelen belül is találhatunk ingadozásokat. Meghagytuk az eredeti helyesírást.

Összesen 12. db. levél; ebből az 2. számú részben ismert, mert Géresi Kálmán munkájában (*A debreceni színészet vázlatos története 1798–1898*, Debrecen, 1898. 8–9. l./2) rövid részletet idézett belőle. A levél teljes szövege most jelenik meg először. Az 1., 3., 10., és a 11. számú levelek magántulajdonban vannak.

(1.) Wesselényi Miklós levele Jósika Antalhoz

Méltóságos Báro Fő Ispán Ur,
Különös Mlgos Uram!

Nagy örömmel érttem, hogy a Mlgos Báro Urnak Nemzetehez vonszo szeretete Nemes Kolosvár megyét fel indítván, arra vette, hogy a Magyar Theatrum felsegíllésére bizonyos Summa pénzt ajánlani meltoztatott. Ezen Nemes tselekedetét a Mlgos Urnak és (Vármegyének): mint Biztossa a Tekintetes Statusoknak a Teatrum felálításában: alázatosan köszönöm és háladat-lanságnak tartanám ezen Nagy bizodalommal vissza élni, és rosz időben vagy helytelen helyre használni. Mellyre nézve jelentem a Mlgos Urnak, hogy mivel a jádzo színünk mostan a

romlással fenyegettetik: szükséges, hogy a dologba belé elegyedjem, és a Nemzetünket azon gyalázattal, melyet a Theatrum elbomlása okozna, meg-menteni igyekezzem. De melly szükséges legyen ezen esetben a Mlgos Urnak, és más derék Hazafiaknak Segittségek, azt böltsen tudhattya. Kérem annak okáért a Mlgos Urat, hogy azon Pénzt, mostan magánál alkalmasabb időkhig, megtartani méltóztasson, és én akkor, mikor szükséges leszen, kémi fogom a Mlgos Urat érette, és egyszersemind bizonyossá teszem a'felől, hogy a leg jobb moddal fog haszonra fordítani, hogy az által ennek utánna is a Mlgos Urnak, és a Nemes Vármegyének szives indulatját megnyerhessük, addig is tapasztalt szivességében ajánlott, vagyok.

Mlgos Báro Fő Ispán Ur,

alázatos szolgálja

B. Wesselényi Miklos

Sibo 8^a7^{br}797.

*(2.) Wesselényi Miklós és Fekete Ferenc levele
Szombathy István debreceni főbíróhoz*

Nemes Nemzetes és Vitézlő Ur! drága jó Urunk.

Hogy a' leg pallérozottabb Nemzeteknél a' Játsó(!)-Szinek Anyai nyelveken pallérozottságokhoz mérsékelve virágoztanak, 's maigis virágoznak, 's melly hathatós eszköz légyen egy Nemzeti Játszó Szin a' nyelv' pallérozására, 's mitsoda hasznos befolyása vagon a' szivben a' jól elrendelt Játékoknak, azt nem szükség emlegetnünk; mert a' Nemes Magyar Országi Vármegyéknek egy Nemzeti Játék Szinnek felállítására 's fenn-tartásán való törekedések a' fent említett igazság felől való tökéletes meggyőződéseket világ eleiben terjesztették; ez okon tsak egyenesen jelentyük bizodalmas Kérésünket Nemzetes Fő Biró Urnak. Nemes Magyar Ország ditsőséges példája az Erdélyieketis felébresztvén, ittis Nemzeti Játékszin álla fel. Az 1794^{ik} Ország Gyűlésén tettsett az Ország Rendeinek már az

ekkor fenn állott Játszó-Szinnek megmaradását, 's gyarapodását vigyázásunk alá bízni. — A' lehetőségig tellyesítettükis Kötelességünket; de az napról napra tsoportozó akadályoknak ostromait ki nem állhatván, már szinte annyira ment a' dolog, hogy a' Nemzeti Játekszinnek fenntartásán való Férfiui törekedésünket, tehetetlenségünket, 's némely kömyülállásokat képzelhető komorság váltá fel — Ugyantsak tökéletesen eleget akarván tenni kötelességünknek, elvégeztük magunkban, hogy mindent elpróbállyunk, 's ha ugyan enyészni kell ezen Nemzeti Játszó-Szinnek, betsületes légyen az, úgy, hogy, mint Phenix, porából fel éledhessen. Ezen célra hathatósabb eszközt nem találhattunk, mint azt, hogy a' Két Nemzeti Játekszinnek legjobb Személyeit, a'kiket hirtelen megtalálhatunk egyben gyűjtván, Nemzetünknek azon részében, a'ki a' Játszó Szinnel mind magával, mind annak hasznaival esméretes, a' buzgóságot ujja felindittsuk; a' más részével pedig azt meg esmértecssük 's hasznait meg izelítessük: e'vegett kívántuk Nemzetes Fő Biró Urat hazafiui szívből származott kérésünkel megtalálni; hogy a' közhasznót tárgyázó lépésünk előmozdításában az említett Játszó Társaság számára egy alkalmas epületet, mellyben a' most legközelebb esendő Lörintz szabadsága alkalmatosságával Hazájokat szerető, 's Anyai nyelveket tisztelő Honnyosink számosabban lejendő egyben sereglésével, a' legjobb virtusra indító Játekek adattathassanak, eszközölni ne terheltesen: reménylükis valóban, hogy e' részben mind a' két Haza Fiainak várákozása hasznos lejénd. — Semmi kétségünk abban, hogy ezen egyedül a' Nemzet diszét 's nyelve Felségét tárgyázó dologban már más alkalmatosságalis tapasztalt Hazafiui munkásságához képest segéd kezeit oda fordittya a' Nzts Ur, hogy az említett Pesti és Erdélyi Tagokból egygy szerkezet Játszó Társaság adandó Mutatványinak Hellyet találljon. — Szívesen fájlalljuk, hogy egy bizonyos futó Társaság a' Játekszín betsét 's fényét porba takarván elhomályosította, a' Nztes Urnak, 's több Magyar érzésű Honnyosinknak a' Játekszín hasznairól elhit várákozását, 's jóltevősegeket megtsalván. Most

ellenbe hisszük, hogy Tiszt. Fő Biró Urnak kérésünk tekintetére a' fellyebb nevezett 's gondoskodásunk alá bízott Társasággal közlendő hazafiui szivessége egész megeleléssel megjutalmaztatik; mi pedig a' kik a' Nzts Urnak e' részben való buzgóságát ösmérjük, válaszát megnyerni reménylyük azon okbólis, hogy a' Játzó Társaságot voltaképpen a' kimenetelre elkészittsük, 's Debreczenbe jó eleve eggy ahoz értő Személyt a' Nemzetes Urhoz utasítván kia' Játék helyet ált vegye 's az épületet elrendelye. Továbbá, midön kérésünk meg nyerésérül bizonyos reménységben volnánk meg különböztetett tisztelettel m a r a d u n k

A' Nemzetes és Vzlő Fő Biró Urnak
Z'ibon 19^{ik} Juny 798

köteles szolgálai
B Wesselényi Miklos
Fekete Ferentz
Zibo

Cimzés: Spectabili Ae Pesillutzi Domino N. Szombathy,
Liberae Regioqve Cittis Debreczeny Ord. Judici
Domino Nobis sing Solendissimo per Zilah
Debrecen*

(3.) *Wesselényi Miklós levele Gr. Teleki Lászlónéhoz*

Drága Kedves Hugom Asszony!

Mint ohajtottam volna Kedves Hugom Asszonyékat ígéretek szerint házamnál ölelni, de attol meg fosztatván azt most ez uttal egyébnek nem akarom tulajdonítani hogy uttyokat erre

*I: Hajdú-Bihar megyei levéltár Debrecen
Jelzet: Ad. 179. Concept. 1798. 27^a Juny 798

nem vették, hanem csak annak hogy az siető lehetett. Bizvánn Kedves Hugom Asszony Anya Nyelvéhez, s, következésképpen a Magyar Theatrumi Institutum boldogságát tárgyozo dolgokhoz – vonszo, indulattyába, ugy hozzám valo atyafiségába, következő kéréssel terhelem; Ugyan is miolta ezenn Nemes Haza Rendei a Nemzeti Játtzo Társaság Gondviselését s, fenn tartását réám bizni méltoztattak volt, azt azolta igaz elég törekedéssel, de csak ugyan minden viszontagságok között fenn is tartottam, és fel is akarom tartani; de a tapasztalás azt bizonyítvánn hogy ezt tsupánn egy heljen fenn tartani nem lehet, hanem két heljenn ugy mint Kolosváronn és Debreczenbe, a mint illik betsülletesenn sistálhat, az egész nyáronn és őszönn odakünn játtzodtattam; de mivel ottan a Theatrum csak Nyári épület egyéb aránt is pedig télenn által Kolosváronn jobb jövedelem van, s, külömben is téllire az Erdéljiekől, honnan első eredetek és pártfogásokat vették meg nem tagadhatvánn őket történt hogy; midönn bé hozattam volna a Társaságot, ennek elenyészését ohajto Ellenségi és az én jo szándékomat meljel Hazámnak szolgálni kívánok, Contrakarerozok, azt vették fel eszközü, hogy az Actorokat egymással ellenkezésbe és meg hasonlásba hozzák, a minthogy vagy két Actorok és Actrixok el pártolvann Váradra el mentenek és ottan egy Kelemen nevűnek igazgatása alatt, a Vármegye vagy más Publicumnak minden bé fojása, közbe jövele avagy protectioja nélkül (melj nélkül egy társaság fenn nem álhat) egy jég hátánn épült kobarlo Társaságot erigáltak s, valami rongyokat őszve szedvénn játtzodni kezdettek: ez ugyan, minthogy csak nemelj, nem jo és előre gondolkodo szeles, hanem tsupa magokat muattatni kivanok, által biztatatik, mihelj réajok unnak, el enyészik, és az anya Társaságnak nem derogálhat, de csak ugyan annyi fogyatkozás és hijjánosság miattok esett, hogy némelj Rollák besettzolatlan maradvánn, az itt benn lévő egész Társaság némelj Játékjait a mint kéne nem fojtathattya, különösönn pedig Kotsinét el vesztvénn, Fejér személjek dolgából igen negy szorultságba

vagyunk. Annyival nagyobb bizodalommal kérem tehát Hugom Asszont, mennel nagyobb fogyatkozásunk lenne ha meg nem nyerhetném atyafiságától, hogy Reháknét és a Liptai Leány Asszont, kik a volt Pesti Társaságnál nevezetes Actrixok voltak, és kik közzül az elsőt ennek előtte is ide én meg hivtam volt, fel kerestetni, a lejövetelre persvadeálni, minden utonn modonn nekünk meg szerezni és le küldeni méltoztasson, már éttzer félig meddig meg is ígérkezett volt ő ehhez a Társasághoz s, reméllem nem fogja vissza venni szavát. A fizetése iránt pedig az én Gavalléri parolámra afferálhattya Hugom Asszony hogy a mit kért volt minden difficultás nélkül meg kapja. De mivel a dolog felette siető volna, mert nállok nélkül a Társaság szened és károsodik Ugy kellene kormányozni a dolgot, hogy a közelebbi Vizkeresztii Debreczeni Vásárra addig jöjjenek le, ugy is Pestenn iljenkor Debreczenig könnyű minden féle alkalmatosságot kapni, ott pedig tsak a városi Fő Notárius Bósszörményi Pál Urnál jelentsék magokat, meg tészem én oda a rendelést hogy az alkalmatosság ottan készen várja: Ujjitom azért kérésemet Kedves Hugom Asszonhoz hogy minden mesterségét meg vetni és ezt e szerént véghez vinni méltoztasson ugy nem külömben elegendő Uti költséggel őket provideálni, meljet én a leg első alkalmatossággal nagy köszönettel fel fogok küldeni vagy a hová assignálni fogja tenni, mert Postán nem lévén bátorságos pénzt küldeni most is azért kell ezzel Hugom Asszonnak alkalmatlankodnom. Hogyha ők oljan alkalmatosságot nem kaphatnának, meljel jo moddal le jöhessenek ebbe a reszbe is légyen szorgalmatos Hugom Asszony és a költséget nem sajnálván az én Contomra boldogittsa őket. Teljes bizodalommal lévén tehát hogy kérésemet teljesíteni fogja Kedveseit tsokolvänn Atyafiságábann ajánlott vagyok.

Kedves Hugom Asszonnak

Igazszívű atyafi szolgája

B Wesselényi Miklos

Sibo 23^aX^{br}799

NB. A Liptai Léány Asszonnak szollo Levelet azért is hogy illő Titulussát nem tudom, azért is hogy inkább el ne vesszen és bizonyosabban kézbe jusson ide zárom.

(4.) Wesselényi Miklós levele ismeretlenhez

Kedves Barátom!

Rég már az ideje hogy azzonn hozzád valo személjes szerentsémet, meljet meg ígérni métoztattál volt, várom, de én azt várhatom Ugy é mert te arról régen el felejtkeztél. Ugyan tsak kedvesenn esik nékem tégedet Levelemmel is tisztelnem és meg keresnem. Bátorkodom tehát hozzád a következő kérésemet nyujtani egész bizodalommal lévénn hogy Üress válaszal nem fog meg térni Ugyan is:

Az Erdéj Országi Nemes Rendek a Nemzeti Játtzo Társaság Gondviselését és fenn tartását reám méltoztatvánn bizni, hogy kedves Hazámnak tsekéj szolgálatomat még egyebekben lehetne ebben is meg mutassam, ezt még eddig minden viszontagságok között is titkos és nyilván valo ellenségei ellen fenn tartottam és fenn is akarom tartani; történt pedig hogy nem régiben, az ennek el enyészesit ohajtok az Actorocat égy más között ellenkezésbe és meg hasonlásba hozták, s, e miatt vagy hármann négyenn a nagyobb Társaságtól el pártolvánn Nagy Váradonn ezek égy futo Társaságot erigáltanak. Ez ugyan állandó nem lehet, de tsak ugyan ama principium szerént divide et. . . az Institutumnak ezenn meg hasonlás kárt és romlást okozhat, avagy tsak nállok nélkül az ezeknek hijjánosága és fogyatkozásunk van meljet ki potolni szükséges, főképpen pedig Fejer Személjekre van el kerülhetetlen szükségünk: Meljre nézve a Nemzetért, az Institutumért és érettem, kérlek Kedves Barátom tselekedd meg és magadat vesd közbe hogy Reháknét és a Liptai Léány Asszont kik mind ketten a volt Pesti Társaságnál nevezetes Actrixok voltak ezenn Nemzeti, és nem oljan nyargalo s, gyenge lábonn álo mint a Váradi (melj égy privatus Kelemen nevü embertől nyereség kívánasbol

erigáltatott) hanem Országos protectio alatt lévő Theatrumhoz kaphassuk meg. Irtam én ez iránt a Hugom Grof Teleki Lászlónak is, és más jo Barátimnak, de sokkal hathatosabb lesz ha te is méltoztatol persvadeálni, még pedig a szükséges szeméjeknek nem elegendő számmal valo létek miatt, a Társaság minden nap szenved és vesz, igen szükséges volna hogy a közelebbi Debreczeni Vizkereszti Vásárra addig le jönnének, mert iljenkor Nékiek is könnyü alkalmatosságot kapni, Debreczenben pedig további promotiojok iránt Fő Notárius Bősszörményi Pál Urhoz meg tészem én a rendelést valamint az iránt is, hogy Pestenn a Hugom Telekiné szükséges és elegendő Uti költséggel provideálja őket. Fizetések iránt is az én parolámra bátran assecurálhatod hogy mindent, a mit egy oljan nevezetes Actrixnak meg adni lehet, meg kapják, Én pedig teljes reménséggel lévénn hogy ezenn báráttságos és köz jora tzélozo kérésemet hathatos közbe vetéssdel véghez viszed meg esmért igaz baráttságodba ajánlott vagyok.

Kedves Barátom
'Sibo 23^aX^{br}799

tőkélletes szívű barátod
szolgad
BWesselényi Miklos

NB. Irtam a Nms Vármegye V. Ispánnyának Laczkovits Urnak hogy a volt Pesti Társaságnak a Nms Vármegyénél le téve lévő bibliotechaját ezenn Társaság számára vagy szerezze meg, vagy leg alább sub onere Responsabilitatis hogy segíthessük megunkat velle adassa által, kérlek Lelkem ez iránt is vesd közbe magadat és tudositts, s, valamint ez iránt ugy egyebek iránt meljekre kértelek a Hugom Grof Telekinével egyet érteni méltoztassál.*

*Lelőhely: OSZK Kt. levelestár (Ernst Lajos gyűjteményéből)

(5.) *Wesselényi Miklós, Teleki Ferenc, Teleki Lajos
és Bánffy József levele Festetich Györgyhöz*

(Kolozsvár, 1804 . . .)

Méltóságos Groff Ur !

Mind a két Nemes Magyar Haza előtt esméretesek azok a magas érdemek, mellyeket eleitől fogva a Magyar Nemzet disze, ditsősége, és méltósága fenn tartása, gyarapítása, és elő segilése körül a Méltóságos Groff Ur naponként tészén.

Ezen szép példák bátoritanak minket, kikre az Erdély Ország-i Nemes Rendek az 1794 és 95^{dik} Esztendőben tartott Ország-Gyűlésében egy Nemzeti Játzo Magyar Társaságnak fel állítását bizták vala, sőt ugyan serkentenek arra, hogy a Mlsgs Groff Urnak, a kit tudjuk, mely nagy részt vegyen a Magyar Nemzet sorsából, mintegy dítsekedve tudtára adjuk, hogy mi a Nemes Ország tettzésének, 's várakozásának eleget kívánván tenni, Hazánk kebelében itt Kolozsvárott egy a maga nemében egyetlen egy Nemzeti Játzo Társaságot állítottunk fel, és azt egy néhány Esztendőkötől fogva fenn is tartottuk, mostan pedig, hogy a Társaságnak állandóságot adhassunk egy Magyar Játzo Szin költséges Építéséhez kezdettünk.

Segitettek ebbe sok jo szívű kedves Hazánkfiái, de minthogy nálunk a Hazához forro szeretetnek nem egészen felelhet meg a tehetség, és az eddig gyűlt Hazafi indulatból adott segedelem pénzsel egy illy költséges Épületet ki nem vihetünk: folyamodunk a Mlsgs Groff Ur nemesen tselekedő, Hazáját, Nemzete Nyelvét, diszét oltalmazó nagy Szívűségéhez, és illő tisztelettel, és egyszersmind atyafiságos bizodalommal kérjük, nem tsak mi kérjük pedig, hanem az egész Magyar Nemzet, hogy a Mlsgs Groff Ur valamint egyéb Hazánk köz Javait illető tárgyakban, ugy ebbenis Nemzetéhez viseltető Nemes érzései szerént az itten Erdélyben Kolozsvárott építendő Nemzeti Magyar Játzo Szin fel építésében segedelemmel lenni méltoztassék.

Háladatos örök emlékezetre bé fog iratni a Játzo Szin Jedző könyvében ezen nemes ajándék; de még mélyebben bé irva fenn marad a Haza Szivébe, 's a késő maradék emlékezetébe a Mlsgs Ur nagy Lelküsege.

Mellyel midőn ohajtott Válaszát várnok illő tisztelettel maradunk

A Mlsgs Groff Urnak alázatos szolgálái

B. Wesselényi Miklos
Gr. Teleki Ferenc
Gr. Teleki Lajos
B. Bánffy Josef*

(6.)Wesselényi Miklós levele Szeged város Tanácsához

Nemes Szeged várossa Tts Nemes Magistrátussához, illő tisztelettel Zilajról Szegeden

Tekintetes Nemes Magistrátus!
Különös jó Uraim!

Elértem már azt az időt, mellybe annyira vittem a Nemzeti Jádzó Társaságot hogy azzal nemzetemnek nem tsak egy helyt, hanem azt két részre osztván; mind a két Hazának szolgálhatok.

A Tts Ns. Tanátsnak azon ígéretere (mellynél fogva engemet meg keresett volt és kért hogy a Jádzó Társaságot oda is küldgyem el:) minthogy már most állandó Theatrumot küldöttem Magyar Országának,; el fogom küldeni a Ns. Jádzó Társaságot — Irtam vala ez iránt a Tts Tanátsnak Május 9-én, s tsudálkozom hogy még eddig válaszsát nem vettem a Tts Tanátsnak.

*L: Országos Levéltár, P.240. Festetics László levéltára, 991.

Várom tehát válaszszokat, mennél sietőbben, hogy én is úgy alkalmaztassam rendelkezéseimet. Örömmel fogom hallani ha a Ns Tanács pártfogása alatt ezen Társaság jómaga viselete, s erköltse által mellybe reméllem fogatkozás nem leszz, a Ns Városnak kedvét szeretetét meg fogja nyerni, s ennél fogva az Erköltsnek pallérozása, a Nyelv, s Nemzeti Szeretet magasabbra emelkedni készittetik. Elvárom tehát a mint irám Válaszát, s vagyok a Tks. Ns. Tanácsnak

Igaz szívű Szolgája

Sibó, 1806. 15-ik Aug.

Báró Wesselényi Miklos*,

(7.)Wesselényi Miklós levele a Kolozsvári Szinügyi Bizottsághoz

Méltóságos Commissio !

Mind az a'mit én a'Nemzeti Játzó Szinünk fel álitására, 's, annak fenn-tarthatására tselekedtem, Hazánkhoz, 's, Nemzetemhez tartozó kötelességem, nemzeti Nyelvünk pallerozására törekedő Hazafiui buzgoságom következése, a'mely a'több nagy Érdemű Hazánk fiainak ditséretes munkáinál valamint hogy nagyobb tekintetbe nem jöhet, úgy háládatosságot sem érdemel, annyival inkább, hogy a'környül-álláshoz képest a'Directoralis Logéba helyem lészen; de ha akármi tekintetből Familiám számára a'készülendő Logék közül választanom lehet, köszönöm a'Méltóságos Commissionak ezenn ajánlását, 's, azonn Directorialis Loge mellett készülendő Logét kérem ki magamnak. Tégye is a'Magyarok Istene minden a'mi Hazánk boldogittására, Nemzeti Nyelvünk pallerozására czélozó buzgó igyekezetünköt előmenetelessé gerjessze fel több Hazánk fia-

*F: Csongrád megyei levéltár. Szeged város tanácsának iratai 2271/1806.

bann is az igaz Hazafiui tüzet, hogy az, mind azt a' mivel Hazánknek, 's, Nemzetünknek tartozunk velünk édjütt munkálodhassa. A' kiegyéb aránt illő Tisztelettel maradok

A' Méltóságos Commissionak.
alázatos szolgálja

BWesselényi Miklos*
'Sibo 25^a Marty 807

(8.) Wesselényi Miklós levele a Kolozsvári Szinügyi Bizottság egyik tagjához

Spectabilis ac Generose Domine;
Domine mihi colendissime!

Az Ur Levelét az abbann rekesztett Conceptusokkal, és a Mlgs Commissio hozzám intézett Levelével edgyütt vettem; a Conceptusokat Subscribalva vissza zárom, a Mlgs Commissiohoz tett vállaszomat is ezennel küldöm.

Báro Kemény Simonnének edgy Levelit ide zárom; mint-hogy a Commissionak irt Levelem már bé volt petsételve, abbann nem zárhattam, az Ur mutassa meg a Commissionak, és ennek a Méltoságnak is kell Levelet irni a Familia Számára véendő Loge iránt, minthogy hajlandosága vagyon réája.— In reliquo obvervante Cultra perseverans

Praetitulatae Dominationis Vestrae
Obligatus Servus
Nicolaus BWesselényi**
Sibo 25^a Mai 1807

*Lelőhely: OSZK. Kézirattár. (rendezése folyamatban)

**Lelőhely: OSZKKt. Rendezés alatt.

(9.) Wesselényi Miklós levele báró Bánffy Györgyhöz, Erdély kormányzójához

*Nagy Méltóságú Grof Fő Kormányozó
Kegyelmes Uram!*

Bölds emlékezetében vagyon Excellentiádnak, hogy az 1794-dik Esztendőben az Ország'Rendeitől,a'Magyar Jádzó Szin' fenn tartására némely Társaimmal Biztosul ki rendeltetem; ezen Nemzeti Nyelvünk pallérozására szükséges eszközt elő mozditani kívántam,szerentsés is voltam abban mind eddig:de most Nemes Kolo'svar Varossának,ki maga is Követtyei jelenlétével részes volt ezen Ország Vegezésében,Magistrátussa által nagy akadályok vettetnek előmbe. Mert ugyanis a'Téli Bál tarthatáson kívül,soha is a'Théátrumra lejendő költségek ki nem telhetnek,én pedig már magamébol segítni azt nem gyözöm:még is a'Kolosvári Ns Magistratus,a'mint értésemre esett ki eszközölte a'Flsges K.Fő Igazgató Tanáts előtt,hogy ezen holnap 9 kén költ Rendelés által meg tiltatnék azokon a'Napokon,melyekben a'Fejér Lónál Maszkarás Bálok tartatnak,a'másutt való Nagy Szabad Bálok tartása.Söt azon tisztelt Rendelés annyira ki terjesztette,hogy az árendatitit Contractusba szabadságot engedett az Arendátornak,annyi Bálok tartására a'mennyit szükségesnek gondol,mely szerént a'Théátrumnál telyességgel bál nem tartattathatnék, 's minden igyekezetem tsak nem füstbe menne; holott a'Bálok tartása a'Grof Rhédei Háznál, nem tsak a' Magyar Théátrum előmenetelére, hanem a'következendő okokra nézve is szükséges volna. Sokan félnek a'Fejér Lónál való Bál tartástól,söt a'Nyáron Kolosvárt létemben megszollittattam, hogy Excellentiádnak azon Épület gyenge voltát jelenteném, minthogy, meg vallom akkor Excellentiádnak jelenteni el felejtettem,ha szinte ezen Théátrum dolga közben nem jött volna is,annyival inkább jelenteném, a'midön a'félelem azon épület irant mintsem egész ok nélkül, 's annyi jó Uraim,Véreim, Barátim életeknek veszedelmez-

tetése méltán figyelmetessé tett. – Instálom Excellentiádat, méltóztassék Excellentiád ezen Institutumot ebben a tekintetben is kegyesen pártfogolni. Ezen kerésemet hogy megnyerjem annyival bizonyosabb bizodalommal vagyok, a' midön tudom azt, hogy az Excellentiád Hazánk fénnjét szerető Nagy Lelke, a' Magyar Theátrum elenyészését Erdélyben éppen akkor midön az Magyar Országon virágzóva kezd lenni meg nem engedheti. Excellentiád vigasztaló válaszsát mély tisztelettel el várva vagyok

Excellentiádnak

alázatos Szolgája

BWesselényi Miklos*

,Sibon December 27^{én} –807

(10.) Wesselényi Miklós levele a Kolozsvári Szinügyi Bizottsághoz

Méltóságos Commissio !

Örömmel vettem a' Mlgos Commissio Levelét. Hogy a' Publicum várakozásának, s, az én reménységemnek is elég tétetvén a' Mlgos Commissió a' Nemzet Characteres nyelve pallérozása körül hajlandóságának ujra jelét mutatta; a' Haza megjutalmaztatta; én pedig alázatosan köszönöm a' Mlgos Uraknak. Hogy a' Nap alatt minden Emberek Egoistáké vagy nem; Hogy a' Virtust tsupánn szépségéért lehet é szeretni egy halandonak, vagy pedig önnön szeretetéből ered ki minden Szeretet, 's, még Hazánkat is önnön magunkért szerettyük, mivel kételkedésen kívül a' nagy egésznek egy Lantz szeméi vagyunk, s, valami jót vettünk valaha, s, valami jóval birunk Jó Szüléinket, neveltetésünket, betsületünket, Javainkot a' ma nagy egésznek a' Hazának, kivel önnön boldogságunk egybe vagyon köttetve kö-

*Országos Levéltár F.39. Iktatlan iratok. Bánffy György iratai, 3.csomag

szőnnyük. Mind ezeknek meg-fejtésére magamot alkalmatlan-
nak esmérem, következendőkre még is ki ereszkedni bátor-
kodom: valamint egy felől Hazáját valakinek azért szeretni,
hogy Hazája boldogsága az önnön boldogságával egybe legyen
kötve, természetes: úgy más felől az alaton Egoismus a'Puja
Lelkek tulajdonsága. Távol légyen töllem mindenekre nézve az
alaton Egoismus, nem jutalomért szeretem Hazámot, nem mel-
lesleg való czéllal kívánok használni az én szükös munkálódó
Circulusomba, nem mellesleg való Czélból, nem ditséreten való
kapkodásból, mert az efféle tsak az alatt járó Lelkek tulajdon-
sága, kívánom én a' Magyar Játzó szint ezenn hasznos Institu-
tumot melynek fenn tartása a'Ns Rendektől kétt Társaimmal
réám bizatott, mely Biztosságomat le sem tehetem, de le-tenni
nem is akarom (fenn tartani, mind egy tehát nékem akár a'
légyen a'neve, hogy én a' Magyar Theatrumot egyedül tartom
fenn, akár más jó Uraimmal, barátimmal, tsak hogy az fenn
álljon, s, meg maradjon; sőt könnyebségemre van nékem illy
nagy Méltóságoknak segedelme, s, mely vigasztaló, s, mely édes
Öröm érzés illy jó Uraimmal, s illy kedves Barátimmal édes
Hazám szolgálattýábann szorossabban edgyesülni; ezt tsak
érezni, de ki magyarázni nem lehet. Még vagyok én egészszen
elégedve a' Mlgos Commissionak tettésével, s, kész vagyok a'
Mlgos Urakkal Jussomat meg-osztani. Megedgyeztetett erővel
vigyük hát a', dolgot. Ha a' Mlgos Uraknak is úgy tettése,
méltóztassanak engemet tudositani, hogy jó lészen é, hogy
Szent György napkor Kolosvárt egybenn gyűlvén, ott a' dolgot
tisztába hozzuk. Elvárván a' Mlgos Commissionak válaszsát
ezenn atyafiságos kérésem mellett, hogy méltóztassanak addig
is azonn hanyotló Tarsaságra vigyazni; atyafiságos tisztelettel
vagyok a'

Méltóságos Commissionak
alázatos szólgája

BWesselényi Miklos

,Sibó 3^a Apr.808

(11.) Wesselényi Miklós levele a Kolozsvári Szinügyi Bizottsághoz

Méltóságos Commissio!

Hozzám küldött Levelét a' Mlsgos Commissionak vettem: igen is meg fogok Sz. György Napkor jelenni Kolosvárt a' Théatrum dolgai el igazítások vegett is. — A'mi a' Mlsgos Commissio kérdését illeti, arra azt felelhetem: Kótsi Uramnak a' Théátrumtól való el butsúzása és oda hagyása híremmel nintsen, ő Kegyelme nekem szándékát nem jelentette, annyival inkább meg égygyezésemet arra nem nyerte: Ugy a Responsabilitassa alatt való dolgokat is senki által nem vette. — A' Secretariusom Jó Mihály Uram parantsolatom nélkül a' Garderobot, Bibliothékát, és decoratiokat, meg nézte ugyan; de azt mondja, hogy azokra való további gondviselést Kotsi Uramra bizta és mindenek responsabilitassa alatt maradtanak. — Kótsi Uramnak mint Directornak kötelező írása nintsen betsületén kívül, melyet hivatala fel válolásával le kötött: hanem mint első Actornak, nem külömben Feleségenek is vagyon Reversalissok, ezeket ide zárva küldöm a' Mlsgos Commissionak, hogy láthassa, hogy Kótsi Uramék midőn a' Théátrumot el hagyni szándékoznának magokat esztendővel előre jelenteni tartoznak. — En az ezen dolog beli igazítást adig is mig bé mennék, 's a' Gubernator Ur eő Excellentiája tiszteletére adandó Játékra nézve is, melybe hogy Kótsi Uramék is játszodjanak meg kívánom; a' rendelés meg tételét a' Mlsgos Commissio böltsességére bizom, 's alázatos tisztelettel vagyok a' Mlsgos Commissionak

,Sibon 10^{dik} Aprilis —808.

alázatos Szolgája
BWesselényi Miklós

(12.) Wesselényi Miklós levele a Debreceni Városi Tanácshoz

Tekintetes Nemes Tanáts!

A múlt Április 23-káról a Magyar Játzó Társaság számára készített Debretzeni Játék Szin eránt küldött bizodalmas Levele a'Tekintetes Ns Tanátsnak válaszolni, hasonló bizodalommal kivántam: hogy, az igaz,hogy a'Magyar Jatzó Társaságnak edgyik része Pestenn telepedett meg, de más része Erdélybenn maradott,és eléggé virágzó állapotbann vagyon,'s, ezenn Erdélyi része eránt olyan rendelest is tettem,hogy az,most közelebről ugyan Maros Vásárhellyre mennyen által,a' honnan a'Törvényes Idő szakaszok el-telvén Debretzenbe mennyen ki,és (ámbár tavaly némely rosz emberek által közbe vetett akadállyok miatt ki menetele eránt tett rendelésem ellennére is ki nem mehetett) most ujra le-kötelezvé a'Játszó Személyeket minden akadály nélkül el is fog menni, tellyes reménséggel lévén az eránt,hogy ottan a'számára készített Theatrumbann Játékjokat elő adhassa; a' minthogy azt Polgar-Mester Meszena Sándor Urnak előre tudtára is adtam. Most azért a' Tks Ns Tanátshoz is oly tellyes bizodalommal utasittom ezenn Tudosittásomat,hogy azonn még most üressen álló Játék Szint a'Nemzeti Játzó Társaság előtt,az előttemis tudva lévő igaz hazafiuiságból nem fogja az Egri Német Játzó Tarsaságnak minden más közbe jöhető Interesséjenek ellenére által engedni.a'ki egyéb aránt egész álhatatossággal maradok a' Tks Ns Tanátsnak

kész köteles szólgája
BWesselényi Miklos

'Sibo 2^aMay 808

Cimzés: Szabad Királlyi Debretzen Várossa
Tekintetes Nemes Tanátsának
P^rMargita Debretzenbe*

*F: Hajdu Bihar megyei Levéltár Debrecen, jelzet: IV.A. 1011/m.
49/116

Közli: ENYEDI SÁNDOR